

SİR SEYYİD AHMED HAN VE ALİGARH HAREKETİ

- Sir Seyyid Ahmed Han 1817 yılında Delhi'de dünyaya geldi. "Ataları Arabistan'dan önce Damghan'a gelmiş sonra Hamadan ve Herat'a gitmişler, Şah Cihan zamanında Hindistan'a gelip yerleşmişlerdi... Büyükbabası, Alemgir II tarafından Navab Cevad-ud Devle unvanıyla onurlandırılmıştı. Bu onur daha sonraları Seyyid Ahmed'e de ihsan olunmuştu. Saygın biri olan babası Mir Taki, Ekber Şah II tarafından önerilen başbakanlık görevini geri çevirmişti. Annesi Azizun Nisa Begüm kültürlü bir hanımdı. Onu büyütüp, zamanının geleneksel eğitimini almasını sağlamıştı. Seyyid Ahmed; Galib, Sahbai, Azurda, Müfti Sadr-uddin, Şifta, Mumin, Navab Ziya-uddin Ahmed Han ve diğer bazı alimlerin ortamında yaşamıştı. Galib'e amca diye hitap ederdi. Çalışma hayatına

Delhi'de 1838 yılında başsekreter olarak başladı...1841 yılında munsiflik sınavını verip munsif olarak atandı. 1846 yılından 1854'e kadar Delhi'de yargıç olarak kaldı. Burada Delhi'nin anıt mezarlar, mimari kalıntılarıyla ilgili *Asaras Sanadid* adlı çalışmasını düzenledi. Büyük ilgi gören bu eserin İngilizceye tercümesi de denenmişti. 1861 yılında Fransızca çevirisini Gacin De Tassy yayımlamıştı. 1842'de Cila-ul Kalub başlığıyla Muhammed'in doğumu üstüne bir risale yazdı. 1844'te Tuhfa-i Hasan, 1844'de Farsça Meyar-ul Akul'un çevirisi olan Tahsil fi Jcarh-ul Sail'i yazdı. 1846-1863 yılları arasında birçok risale yazdı; 1846'da Favaid-ul Efkar; Kavl-i Metin; 1849'da Kelimet-ul Hak; 1850'de Rah Sunnat, 1852'de Yamnaka (Farsça) Silsilat-ul Malikin, 1852 Yudishtar'dan Delhi'nin krallarının uzunca bir listesi ve 1853'te

Kimya-i Saadet'i yazdı. 1855 yılında yargıç olarak Becnur'a tayin edildi...”

- Seyyid Ahmed Han'ın annesi Aziz-un Nisa Begüm ünlü sufi şair Hoca Mir Derd'in sülalesindendi. Ahmed Han da diğer pek çok ünlü kişi gibi zamanının en gözde ilimlerini tahsil etti. Galib, Mumin, Zauk, Mevlana Sohbai, Mustafa Han Şifta gibi çok önemli kişilerle bir araya gelerek onlardan feyz almıştır. Şah İsmail Şehid'in vaazlarına da büyük bir inançla katılmış böylece eski-yeni ilimler hakkında bilgi sahibi olmuştu.
- Babasının ölümünden sonra 1838'de Bahadır Şirketinin idaresinde baş yazar yardımcısı olarak görev aldı. Çalışmaları ve kişiliği sayesinde kısa sürede yargıçlığa kadar yükseldi. Fetihpur, Bacnur, Benares, Gazipur ve Delhi gibi çeşitli şehirlerde görev yaptı. 1857'de Bağımsızlık savaşı

başladığında Bacnur'da görev yapmaktaydı.

- Seyyid Ahmed Han bu savaş esnasında birçok İngilizî ölümden kurtarmış, ayaklanmanın bitimine değin “İngilizlere bağı kalmış ve onların sonda galip geleceklerinden hiç şüphe etmemiştir...
- Seyyid Ahmed'in 1885'e kadar başlıca işi Hindistan Müslümanlarını İngiliz hükümetine dost etmek ve bilhassa ayaklanma dolayısıyla hasıl olan düşmanlık ve şüpheleri ortadan kaldırmak mütaassıp Müslüman ulemanın 'kafir' müstevli addettikleri İngilizlerin hem egemenlik hem de kültürlerine karşı gösterdikleri düşmanlıkla mücadele edip Müslümanları her yönden İngilizlere ısındırmaya çalışmak olmuştur ve bu çalışma başarıyla sonuçlanmıştır.”
- İngilizler kendilerine bağılılığını ve yardımlarını unutmadıklarının nişanesi

olarak Seyyid Ahmed'e *Sir* unvanını verdiler. Ayrıca iki yüz rupi aylık bağladılar. İngilizler Müslümanları en büyük düşmanları olarak görüyorlar bu yüzden de Müslümanları sindirmek hatta yok etmek arzusuyla baskılarını artırıyordu. Sir Seyyid Ahmed Han İngilizlerin bu düşmanca duygu ve tavırlarını bertaraf etmek amacıyla pek çok edebi çalışmaya imza atmıştır. Bu edebi çalışmalarını, nesir alanında yaptığı hizmetleri dönemlere ayırmıştı. İlk dönemi olan ve 1857 yılına kadarki süreye kadar irili ufaklı yaklaşık on iki risale ya da kitap yazmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- 1- *Cam-i Cem* adlı eserinde Moğol padişahlarının durumlarını anlatır.
- 2- *İntihab-ul Ehvan*, kardeşi Seyyid Muhammed'le birlikte munsiflik sınavına katılacak kişiler için derlenmiş bir çalışmadır.
- 3- *Kimya-i Saadet* (1853) İmam Gazali'nin aynı adı taşıyan ünlü kitabının ilk üç bölümünün Urdu diline çevirisidir.
- 4- *Tarih-i Zıla-i Becnur*, Becnur'da görev yaptığı süre içinde burayla ilgili tarihi

bilgileri kaleme almıştır, ancak müsveddeleri kaybolmuştur.

- 5- *Asar-us Sanadid*, döneminin en önemli kitabıdır. Delhi'nin kalıntılarıyla ilgilidir. Sir Seyyid Ahmed Han'ın bu dönemle ilgili genel olarak, eserlerinde dini ve anlaşılması kolay olmayan ilmi üslubun egemen olduğunu ve bu eserlerin Aligarh Hareketi için bir önem arzetmediğini söyleyebiliriz.
- Daha önce de belirttiğimiz üzere 1857 bağımsızlık savaşı bağımsızlıkla sonuçlanmıştı. Bu, Altıkıta'da yaşayan insanlarla İngilizler arasında bir gerginlik yaratmıştı. Sir Seyyid Ahmed Han aradaki bu hoşnutsuzluk ortamının yumuşatılması hatta giderilmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu uzlaştırmacı anlayışıyla birçok eser yazmış ve düşüncelerini bunlar aracılığıyla hem İngilizlere hem de özellikle Müslümanlara anlatmayı amaçlamıştır. İkinci dönem olarak belirlediğimiz bu dönemde yazdığı önemli eserlerden bazılarıysa şunlardır:

- 1- *Tarih-i Serkeş-i Becnur*, 1857'den sonra Becnur'da vuku bulan olayları anlatır.
- 2- *Risale-i Esbab-i Bağavat-i Hind* (1863), bu dönemde ortaya koyduğu eserlerin en önemlisidir. Hint İsyanının sebepleri anlamına gelen bu yapıtında yerli halkın yanlışlarına parmak basarken İngilizlerin kötü uygulamalarına da işaret etmiştir. Sir Seyyid bütün bunlardan haberdar olmalarını istediği İngiliz parlamentosuna bu çalışmanın nushalarını göndermiştir.
- 3- *Loyal Muhammadans of India*, bağımsızlık savaşı sırasında İngilizlerin yanında yer alan Müslümanların durumunu anlattığı eseridir.
- 4- *Tahkik Lukta Nesara*, Sir Seyyid Müslümanları, Hıristiyanlığa karşı isyan etmekle itham eden İngilizlerin bu söylemlerinin yanlış olduğunu hadisler vasıtasıyla çürütmeye çalışmıştır.
- 5- *Tebin-ul Kalam*, İngiliz ve Müslümanların dinsel açıdan birbirlerine uzak durmamaları gerektiğini Kuran, İncil ve Tevrat'ı karşılaştırarak kanıtlamaya

çalışmıştır. İki cilt olarak hazırlanmış bir eserdir.

- 6- *Scientific Society Ahbar*, Sir Seyyid bu isimle bir dernek kurmuştu ve derneğin adını taşıyan bir de gazete çıkarmaya başlamıştı. Burada genel olarak düşündüğünü konularda fikirlerini dile getirmekteydi.
- 7- *Ehkam-i T'am-i Ehl-i Kitab'da* Müslümanların şeri hükümlere göre yemelerinde sakınca olan ya da olmayan şeylerden bahsetmiştir. Hıristiyanlarla birlikte yemek yemenin şeriata uygun olduğunu ifade ederek Müslümanlar ve Hıristiyanları birbirine yaklaştırmaya çalışmıştır.
- Bu dönem eserlerinin çok kısa da olsa içeriklerinden anladığımız kadarıyla, Sir Seyyid bu dönemde birbirleriyle çatışma halinde olan İngiliz ve Müslümanların özellikle dinsel açıdan kutsal kitaplarından yola çıkarak ortak noktaları gösterilir, iki toplumu yakınlaştırmaya çalışmıştır. Bu eserleri Altkita'nın siyasi ve sosyal durumunu tahlil ederek İngiliz ve

Müslümanların birbirleriyle ilgili yanlış düşünce ve kanılarını yok etmeye çalıştığı bir dönemin eserleri olarak kabul edebiliriz.

- Sir Seyyid'in edebiyatta nesir alanında yaptığı çalışmaların üçüncü ve son dönemi yaşamının sonuna kadar devam eden dönemdir. O daima Altkıta'da yaşayan Hindularla Müslümanları bir bütün olarak görmüş ve her iki milletin de refahını, huzurunu arzulamış birisiydi. 1857 savaşı sonrası Hindular, Urdu-Hindi dil kavgasını başlatarak Müslümanların son derece haklı muhalefetini kanıt olarak kullanınca Sir Seyyid sadece Müslümanların ıslahı ve refahı için neler yapabileceğinin üstünde durmaya karar verdi. Dolayısıyla hayatı boyunca sürececek olan Müslümanlar için uğraşlarının merkezini bu son dönemi oluşturur. Son döneminde ortaya koyduğu çalışmalarının tümü; Müslümanların geleceklerini daha iyi kurabilmelerinin yollarını işlediği eserlerdir. Bu dönemin belli başlı eserlerinden bazıları şunlardır:

- 1- *Sefername-i Misafiran-i London*. 1869'da oğlu Seyyid Mahmud'la beraber İngiltere'ye gitti. Buradaki eğitim tarzıyla ilgili inceleme ve gözlemlerde bulunmak gayesindeydi. Cambridge ve Oxford Üniversitelerindeki öğrenim sisteminden olduğu gibi bazı dergilerden de etkilenmişti. 1870'de Hindistan'a döner dönmez bu seyahatinde gördüğu ve edindiği izlenimleri yazmıştı. Ayrıca İngiltere'den döner dönmez yaptığı bir diğer şey de meşhur risalesi *Tezhib-ul Ahlak'ı* çıkarmak oldu. Amacı yeni bilimlerini Hindistan'da popüler hale getirmenin yanı sıra ait olduğu toplumun edebiyatını ve kültürünü yenileştirmekti. Bu yüzden risalede her konuda makale yayımlıyordu.
- 2-*Tehzib-ul Ahlak*. Urdu edebiyatının gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. İlk sayısı 24 Aralık 1870'de çıkmıştı. Bu sayıda Mevlevi Çırağ Ali, Muhsin-ul Mulk, Mevlevi Zekauallah, Seyyid Mahmud, Mevlana Hali gibi önemli yazarların yazıları vardı.
- 3-*Hutubat-i Ahmediye*: Sir William Muir adlı bir yazar Hz. Muhammed ve İslam

diniyle ilgili *Life of Muhammed* adlı bir kitap yazmıştı. *Hutubat-i Ahmediye* o kitaptaki görüşlere yanıt niteliği taşıyan bir çalışmasıdır. İngiltere'ye 1869 yılında gitmiş ve yaklaşık bir yıl sonra Hindistan'a geri dönmüştür. Vatana dönünce diğer yapıtlarla beraber Hz. Muhammed'in yaşamını ve çalışmalarını anlatan bu eserini yayımladı. Amacı Batı'nın peygamberin aleyhindeki hamlelerine karşılık vererek onu savunmaktı.

- *4-Tefsir-ul Kuran.* Dini çevreler arasında tartışma yaratan bu eserde Sir Seyyid Kurani Kerim'in ilk on dokuz suresinin tefsirini yapmış ve Müslümanlara akılcılık ve bilim yoluyla hayatı algılamalarını öğütlemiştir.
- *5-Dr. Hunter ki Kitab per Rewiev.* Hunter *Indian Muslims* adlı eserinde dinsel ve siyasi anlamda Müslümanları İngilizlere karşı asi olarak sıfatlandırmıştı. Bunun doğruluktan uzak bir suçlama olduğu fikrine dayalı eseri de iki toplumun uzlaşması amacını taşır.